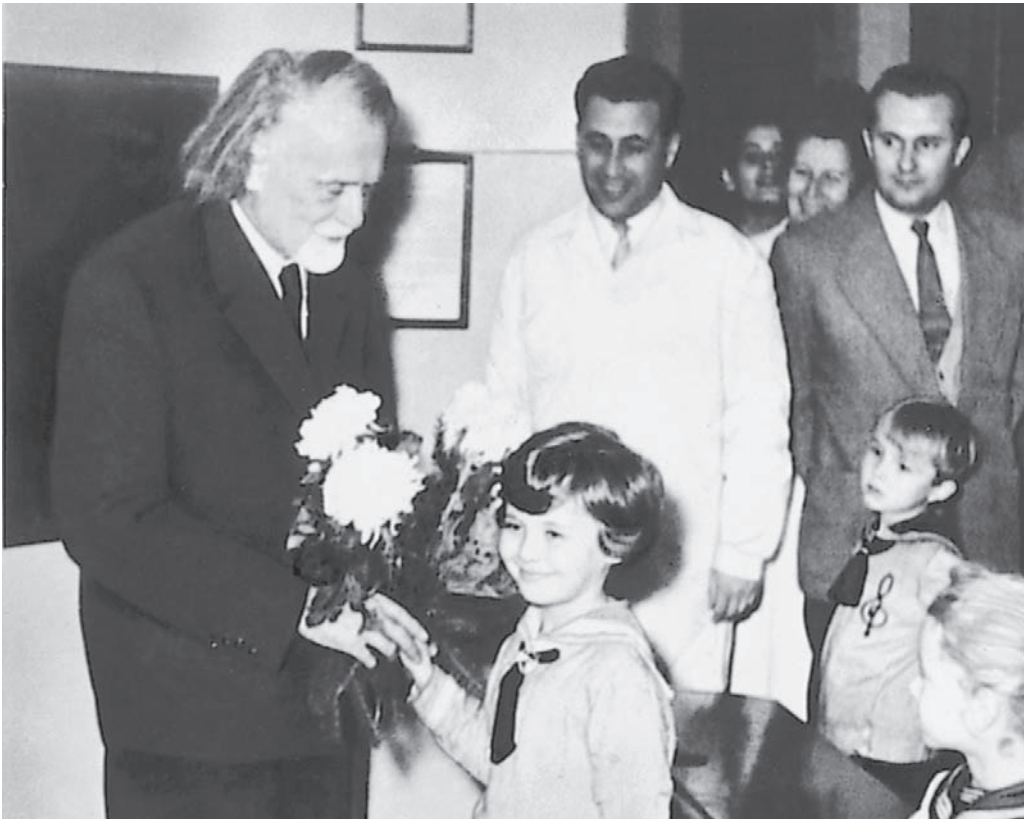

Ennek a könyvnek az első kiadása KODÁLY ZOLTÁN születésének
100. évfordulóján jelent meg.

Kodály Zoltán látogatása az 1. sz. Gyakorló Általános Iskolában Pécsen (1961)

„Számomra mindig az volt a fődolog,
hogy népem hangját hallhatóvá tegyem.”

KODÁLY

If - jú- ság! Szó - lít az ő - si, tisztá - é - nek,
If - jú- ság! Tet - tek - re hív a han - gok ár - ja!

Kodály Zoltán–Vargha Károly: *Az éneklő ifjúsághoz*

*Szózat

Vörösmarty Mihály

Andante maestoso (Lépésben, méltósággal)

EGRESSY BÉNI

Hazád - nak ren - dü - let - le - nül légy hí - ve, óh ma - gyar;
Bölcsöd az s maj - dan sí - rod is, mely á - pol s el - ta - kar.
A nagy vi - lá - gon e kí - vül nin - csen szá - mod - ra hely,
Áldjon vagy ver - jen sors keze: itt él - ned, él - ned, hal - nod kell!

Hősök tere

A Nemzeti Színház igazgatója 1843-ban pályázatot hirdetett Vörösmarty Mihály 1836-ban írt versének megzenésítésére. A pályázatot Egressy Béni (1814–1851) nyerte meg. A *Szózat* verbunkos¹ jellegű, hajlításokkal gazdagított ünnepélyes dallam, amely azonnal közkedvelt lett. Másfél százada a nemzeti érzés és a hazaszeretet zenei jelképe.

¹ verbunkos = jellegzetes ritmusú toborzó dallam

*Erdő, erdő, erdő

Sz.

1. Er - dő, er - dő, er - dő, maros - széki ke - rek er - dő
Ma - dár la - kik ab - ban, ma - dár la - kik tí - zen - ket - tő.
Cuk - rot ad - nék annak a ma - dár - nak, da - lol - ja ki ne - vét a ba - bám - nak
Csár - dás kis - an - gya - lom, ér - ted fáj a szí - vem na - gyon.

2. Búza, búza, búza,
de szép tábla búza.

Annak közepébe
kinyílt a rózsa.

Tüskés annak minden ága,
nem állja a madár lába.

Kedves kisangyalom,
katonahíredet hallom.

Jobbágytelke (Maros-Torda m.), *Bartók Béla*

A dalt *alkalmazkodó ritmusban* kell énekelni! Ez a magyar népdalokban gyakori jelenség. A dallamhangok változatlansága mellett a ritmust a vers szótagjainak időtartama szerint változtatja: hosszabbítja, illetve rövidíti. Ezt a további versszakok szövege fölé írt kiskottás ritmusokkal is szokták jelezni.

Dalunk 2. versszakában nemcsak a ritmus, hanem a dallam is megváltozik.

1 ————— 2 ————— 3 —————
de szép táb - la min - den á - ga ma - dár lá - ba
ki - nyí - lott a

Állítsunk össze dalcsoportot az előző években tanult dalainkból!

Milyen ritmusértékeket ismertünk meg az alsó tagozatban?

Értéke:

Egész

Fél

Negyed

Nyolcad

Gyakorlóneve: Szünetjele:

tá - á - á - á - - - - -

tá - á. - - - - -

tá. - - - - -

ti - - - - -

Alapritmusunk a negyed () .

Mérőütésenként ebből egyet éneklünk, tapsolunk.

Pl. $\frac{4}{4}$ | || (Hopp Juliska)

A nyolcadból () egy mérőre kettőt hangoztatunk.

Pl. $\frac{2}{4}$ | :|| | | | || (Komáromi kisleány)

Mérő: x x x x x x

A fél kottára () kettőt mérünk.

$\frac{4}{4}$ | || (Csipkefa bimbója)

x x x x x x x x

A pontozott fél kottára () hármát számolunk.

(A pont a hangjegyet fele értékével növeli.)

   | . 1 2 3 | | . x x x | x x x || (Ábécédé)

x x x 1 2 3 x x x x x x

Az egész hangjegyre () négyet számolunk.

Dalainkban ritkán fordul elő, a hangszeres zenében gyakori.

Tapsoljunk ritmosztinátót az ismert dalokhoz!

Elesett a lúd

l Palóc népdal

1. El - e - sett a lúd a jé - gen,
Majd föl - kel a jö - vő hé - ten,
Ösz - sze - ve - ri a bo - ká - ját,
Sár - ga sar - kan - tyús csiz - má - ját.

2. Elment a tyúk búcsút jární,
Nem kell onnan visszavárni,
Maj' visszajön sülvé, főve,
Nem ül többet az ülőre.¹

3. Ha még egyszer leány lennék,
Megnézném, hogy kihez mennék,
Meválogatnám a legényt,
Mint a piacon az edényt.

4. Az edénynek a mázassát,
A legénynek a pirossát,
Avval élnék a kedvemre,
Boldog lennék életembe.

Garamszentgyörgy (Bars m.),
Kodály Zoltán

Ivócsanak – Palócföldről

Zenehallgatás CD9

Hallgassuk meg Kodály *Gergelyjárás* című gyermekkarra írt kórusművét! Középrészében az előbbi dalt dolgozta fel.

A *Gergely-járás* a naptári év szokásai közé tartozik, régen ezen a napon (március 12-én) toboroztak új tanulókat az iskolás fiúk. Zászlóval, fakardokkal, kalapjukon virággal, hosszú pántlikával párosan jártak házról házra. Minden házban megajándékozták őket.

¹ ülő = kakasülő, tyúkülő, a házi szárnyasok hálólhelye

Az ismert ütemfajták áttekintése

A 2/4-es ütemben egy hangsúlyos ütemrész váltakozik egy hangsúlytalannal.
A hangsúlyos hang mindig az ütem első hangja.

2/4 $\overset{>}{\text{♩}}$ ♩ | $\overset{>}{\text{♩}}$ ♩ | $\overset{>}{\text{♩}}$ ♩ | $\overset{>}{\text{♩}}$ ♩ ||
1 2 1 2 1 2 1 2 (Bújj, bújj zöld ág)

A 3/4-es ütemben a hangsúlyos ütemezést két hangsúlytalan követi.

3/4 $\overset{>}{\text{♩}}$ ♩ ♩ | $\overset{>}{\text{♩}}$ ♩ ♩ ||
1 2 3 1 2 3 (Hej, Vargáné)

A 4/4-es ütem hangsúlyos kezdőhangját három hangsúlytalan ütemrész követi.
(A 3. ütemrész melléksúlyt kap.)

4/4 $\overset{>}{\text{♩}}$ ♩ ♩ ♩ | $\overset{>}{\text{♩}}$ ♩ ♩ ♩ ||
1 2 3 4 1 2 3 4 (Hipp, hopp itt is)

Keressünk

2/4 ♩ ♩ | ♩ ♩ | és 2/4 ♩ ♩ | ♩ ♩ |

ritmussal kezdődő dalokat!

Énekeljük el a *Komáromi kisleány* kezdetű dalt!
Hányas ütemben lüktet a dallam?

Írjátok le a dal első felének ritmusát!

Énekeljétek magatokban a dalt, miközben az osztály fele tapsolja a ritmust, a másik fele kopogja a mérőt!

Kopogós:

jobb 2/4 ♩ ♩ | | | | | ♩ | | | | | ||
bal 2/4 ♩ ♩ | | | | | ♩ ♩ | | | | | ||

A szinkópa ismétlése

*Hull a szilva

Élénken, vidáman

1. Hull a szil - va a fá - ról,
Most jö - vök a ta - nyá - ról.
Ej, haj, ru - ca - ru - ca¹
Ku - ko - ri - ca der - ce.²

2. Egyik ága lehajlott,
Az én rózsám elhagyott.
Ej, haj,...

3. Kis kalapom fekete,
Páva tolla van benne.
Ej, haj,...

Csíkсомlyó (Csík m.),
Domokos Pál Péter

A harmadik osztályban ismertük meg a szinkópát:

ti tá ti

Gyűjtsünk szinkópás szavakat: Katóka, apóka stb.

Kössünk dalsokrot szinkópás dalainkból!

*Itt ül egy kis kosárba'
Hej, Jancsika
Kis kertemben uborka*

Ismerjük meg a *Hej, Jancsika* kezdetű dal másik szövegváltozatát!

*Hej, Dunáról fúj a szél,
Szegény embert mindig ér,
Dunáról fúj a szél.*

*Ha Dunáról nem fújna,
Ilyen hideg sem volna,
Dunáról fúj a szél.*

¹ ruca = kacska, réce

² derce = kukoricából készített korpás liszt

○ = kötőív. Ha két vagy több hangot egy szótaggal énekelünk, azt dallamhajlításnak nevezzük.

Milyen dallamhangokat ismertünk meg az alsó tagozatban?

Először az ötfokú (pentaton) dalok hangjait ismertük meg:

sz, l, d r m sz l d'

A 4. osztályban teljessé vált a hangoszlop, megismertük a *szó-mi* közötti *fá*, és a *dó-lá*, közötti *ti* hangot:

sz, l, t, d r m f sz l t d'

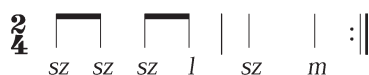
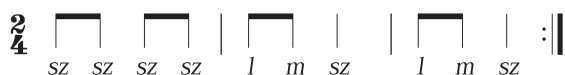
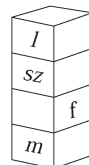
A hangoszlopon így helyezkednek el:

_____ * _____

Mely dalaink rejtőznek a betűs kották mögött?

l sz m

Olvassunk betűkről!

Írjátok le az első gyermekdalt, *szó* a 2. vonalon!

*Érik a szőlő

1. É - rik a sző - lő, haj - lik a vesz - sző,
 2. Van vö - rös hagy - ma a ta - risz - nyá - ba,

(l = m)

Bo - dor a le - ve - le,
 Ke - se - rű ma - gá - ba,

Két sze - gény le - gény szán - ta - ni men - ne,
 Szol - ga - le - gény - nek, hej, a sze - gény - nek,

De nin - csen ke - nye - re.
 De ke - vés va - cso - ra.

Rajnaújfalu (Bereg m.), *Bartók Béla*

A dalt lakodalomban is éneklék. Menyasszony-búcsúztatás után a vőfély megzörgeti az ajtófélfát, jelt ad az indulásra. Ekkor a következő szöveggel szólal meg a dal:

<p>1. Zörög a kocsi,
 Pattog a Jancsi,
 Talán értem jönnek,
 Jaj, édesanyám,
 Szerelmes dajkám,
 De hamar elvisznek.</p> | <p>2. Kocsira a ládám,
 Hegyibe a párnám,
 Magam is felülök,
 Jaj, apám, anyám,
 Kedves szülő dajkám,
 De hamar elvisznek.</p> | <p>3. Huncut a gazda,
 Nem néz a napra,
 Csak a szép asszonyra,
 Huncut a vendég,
 Mert mindig innék,
 Ha vóna, ha vóna.</p> |
|--|--|--|

Nemespátró (Somogy m.),
Seemayer Vilmos

Énekeljünk betűkről!

l sz m

○ 333/34.

Állapítsuk meg a gyakorlat formáját!

Olvasógyakorlatok:

○ 1. 333/42.

2. 333/38.

Felelgetős:

$\frac{2}{4}$	sz l m sz	sz sz l l sz m sz
$\frac{2}{4}$	sz sz l m sz	l l sz l m

Az előző gyakorlatokat is énekelhetjük hasonlóan, kétütemenként (motívumonként) cserélgetve a szerepet.

A *Ha én cica volnék* dal kezdete négy különböző magasságban:

Írjátok le a *Bújj, bújj zöld ág* első négy ütemét, szó a 3. vonalközben!

Keress

vagy ritmussal kezdődő dalokat!